

پیامدشناسی کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن

«با تأکید بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری»

دکتر فریبرز اصلانی*، سیف‌الله رهبری**، دکتر خدایار ابراهیمی***

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۱/۲۰

چکیده

این پژوهش با هدف مطالعه کارکردهای براندازی نرم ناشی از «نفوذ دشمن» در گفتمان رهبر معظم انقلاب اسلامی و با روش تحلیل محتوا انجام گرفته است. بر همین اساس، تلاش شده، بحث نفوذ در سه سطح، از منظر ایشان مورد بحث و بررسی قرار گیرد: اول، ابعاد نفوذ فکری - فرهنگی، مانند: نفوذ فردی و جریان‌هایی که در عرصه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و امنیتی؛ دوم، مقوله‌های نفوذ (تضعیف باورها، اعتقادات و ایمان و تغییر سبک زندگی و ذائقه‌ها)؛ سوم، اهداف و پیامدهای نفوذ (استحاله از درون و براندازی نظام). رهبر معظم انقلاب اسلامی در ۴۳ سخنرانی از ۸۹ سخنرانی خود (۴۹ درصد از سخنرانی‌ها) از موضوع «نفوذ» یاد کرده است؛ به این معنی که از سال ۱۳۹۴ تا آخر مرداد ۹۶ در مجموع ۱۷۳ بار به واژه نفوذ رخنه اشاره داشته‌اند که بیشترین تکرار آن در اوج مذاکرات هسته‌ای (شهریور تا اسفند ۱۳۹۴) بوده است که نشانگر نگرانی ایشان از اهداف دشمن در فضای مذاکراتی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در شرایط فعلی (در دوره پسابرجام و به خصوص در نتیجه مذاکرات هسته‌ای). مهم‌ترین تهدید برای انقلاب اسلامی که موجب نگرانی مقام معظم رهبری هم شده است، ترفندهای دشمن در بحث نفوذ بوده و از این میان، مقوله «نفوذ فرهنگی دشمن» از جایگاه ویژه‌ای در دیدگاه ایشان برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: نفوذ، براندازی نرم، گفتمان رهبری، پیامدشناسی.

* - استاد دانشگاه تهران

ebrahimi.k@ihuo.ac.ir

** - نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری علوم سیاسی شهید محلاتی قم

*** - استادیار دانشگاه امام حسین (ع)

مقدمه

در دهه‌های اخیر، نظام سلطه روش‌های جدیدی را برای براندازی نظام‌های سیاسی مخالف، مورد توجه قرار داده است که از جمله آن‌ها بهره‌گیری از دو شیوه «بی‌ثبات‌سازی» و «نفوذ» در ساختار حکومتی کشورها، با پوشش تبلیغ مذهبی، رواج فناوری، انجمن‌های خیریه، بهداشت، سوادآموزی، تعامل و تنش‌زدایی و به‌عبارت دیگر، با نام سیاست‌های فرهنگی و فرهنگ‌پذیری است. هرچند نمی‌توان این عناوین را از نظر نوع دوستی و انسانیت مورد تردید قرار داد، ولی تاریخچه این روابط نشان می‌دهد که این برنامه‌ریزی‌های دقیق، در راستای رشد و تعالی فرهنگ این کشورها نبوده، بلکه زمینه‌ساز اسارت کامل آنان شده است. بدین ترتیب، استعمارگران، اکنون به این نتیجه رسیده‌اند که بهترین راه سلطه بر کشورهای هدف، نفوذ در فرهنگ و استحاله درونی آن‌هاست تا از این طریق، بدون هیچ دغدغه‌ای منافع آینده خود را تأمین کنند. در استعمار فرانو گام اول، عملیاتی شدن راهبرد نفوذ است که می‌تواند لایه‌های مختلف هر جامعه، به ویژه نخبگان، فرهیختگان و حتی مدافعان اصلی یک جامعه و تمدن را تحت تأثیر قرار دهد و با تخریب و یا تغییر باورهای دینی، اعتقادی و انقلابی آنان همراه باشد؛ زیرا نفوذ، به دلیل ماهوی، ذهنی، تدریجی و نرم‌افزارانه دارای پیچیدگی خاصی است که نماد آشکاری در جامعه ندارد و به دلیل پایداری بالا در جامعه، توانایی تداوم در نسل‌های آینده را نیز به همراه دارد تا یک جریان فکری پایدار را به جریانی مرده و خاموش و یا بالعکس تبدیل کند.

بیان مسئله

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران سلطه آمریکا بر ایران پایان یافت، اما استکبار جهانی و صهیونیسم بین‌الملل از آن سال تاکنون، با اتخاذ سیاست‌های سلطه‌طلبانه، استحاله انقلاب اسلامی و سرنگونی جمهوری اسلامی ایران را جزو برنامه‌های راهبردی خود قرار داده‌اند. حضور فداکارانه ملت ایران در صحنه، در مقابله با توطئه‌های آن‌ها که اوج آن در دفاع مقدس بود، باعث شد تا استکبار جهانی در صحنه جنگ سخت ناکام بماند. از این رو، با طراحی و سازماندهی راهبرد جنگ نرم در صدد تضعیف توان ملی کشور در صحنه بین‌المللی و منزوی ساختن آن برآمدن. (رنجبران، ۱۳۸۸: ۲۸۸). آمریکا پس از ناکامی در رویکرد سخت برای مقابله با انقلاب اسلامی

ایران، با رویکرد نرم وارد کارزار مقابله با نظام جمهوری اسلامی شد. به همین دلیل، مقام معظم رهبری در راهبرد بلندمدت، از مفاهیم «تهاجم فرهنگی» (۱۳۷۰)، «شیب‌خون فرهنگی»، «غارت فرهنگی»، «قتل عام فرهنگی» (۱۳۷۱) تا «ناتوی فرهنگی» (۱۳۸۵) و جنگ نرم (۱۳۸۸) به عنوان دغدغه اصلی فرهنگی کشور یاد کرده‌اند (رنجبران، همان: ۲۳).

حال با توجه به یأس و ناامیدی دشمن از راهبرد نظامی در براندازی نظام اسلامی، پروژه براندازی از درون را مانند شوروی سابق کلید زده است (واعظی، ۱۳۷۹: ۵۲) و به دنبال راه‌ها و ابزارهای دیگری، از جمله استفاده از راهبرد نفوذ است که به جای جسم، «ذهن، روح، مبانی عقیدتی، فکری و فرهنگی» مردم مسلمان ایران، به ویژه نسل جوان و فرهیخته را خدشه‌دار می‌سازد تا با هزینه‌های کمتر، بهتر و آسان‌تر به اهداف تعریف‌شده خود دست پیدا کند و خاک‌ریزهای اعتقادی را به مرور فتح و بدون خون‌ریزی، با استفاده از قدرت نرم خود فاتح میدان مبارزه شود. در ادبیات سیاسی امروز و مطابق با تعریف، قدرت نرم عبارت است از: «توانایی شکل‌دهی ترجیحات دیگران» و «قدرت برای جذب» (نای، ۱۳۸۸: ۱۲۸) و یا «قدرت در حال گذار از غنای ثروت به غنای اطلاعات» (نای، ۱۳۸۸: ۱۴۹).

اندیشکده «مرکز امنیت امریکای جدید»^۱ در گزارشی صریح به این موضوع اشاره می‌کند که ایالات متحده باید از فضای به‌وجودآمده پس از مذاکرات هسته‌ای با ایران استفاده و شبکه حامیان غرب در ایران را فعال کند تا از این طریق، تغییراتی سیاسی- فرهنگی در ایران ایجاد کند. این همان موضوعی است که می‌توان در گفتار دولت‌مردان امریکایی، از جمله باراک اوباما و جان کری نیز مشاهده کرد. بنابراین، امریکایی‌ها به دنبال ایجاد فضایی برای نفوذ در عرصه سیاسی کشور و یا تغییر در روندهای سیاسی و تصمیم‌گیری کشور هستند. برای دستیابی به این هدف نیز از سیاست‌هایی چون ایجاد دودستگی یا دوگانه‌سازی استفاده می‌کنند. خطاب قرار دادن عده‌ای به عنوان «مستعد»، «تجدیدنظر طلب» و «نسل جوان» در اظهارات اوباما، یا «جوانانی که آینده می‌خواهند» و همچنین قلمداد کردن مخالفان رابطه با امریکا با عنوان «تندروها» در اظهارات جان کری، از همین دست دوگانه‌سازی‌ها و ایجاد شکاف در جامعه ایران است (<http://mic.com/obama>).

1- Center for a New American Security

نمود بارز و ترجمان این سیاست در اظهارات رئیس جمهور امریکا مشهود است که چند روز بعد از مذاکرات وین، در ۱۹ مردادماه ۱۳۹۴ (۱۱ آگوست ۲۰۱۵) در مصاحبه با وب گاه مایک^۱ به آن اشاره کرد. وی بیان داشت: «در داخل ایران باید گذار صورت بگیرد، حتی اگر تدریجی باشد؛ گذاری که طی آن درک شود که شعار مرگ بر امریکا و انکار هولوکاست توسط رهبران ایران، و تهدید اسرائیل به نابودی و دادن اسلحه به حزب الله، گروهی که در فهرست تروریستی قرار دارد و ... ایران را در چشم بخش اعظم جهانیان، کشوری طردشده می سازد. به شما قول می دهم در لحظه ای که رژیم ایران از این نوع گفتار و رفتار دست بردارد، بلافاصله در چشم جهانیان نفوذ و قدرت بیشتری پیدا خواهد کرد. امید من این است که چنین اتفاقی بیفتد. چنین امری نیازمند تغییر در سیاست و رهبری ایران است. تغییر طرز فکر در زمینه رویکرد ایران به بقیه جهان و رویکردشان به کشورهایی مثل ایالات متحده» (به نقل از پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار امام خامنه ای مدظله العالی).

بر همین اساس، رهبر معظم انقلاب با هوشیاری و دقت بالا در دوران پسابرجام بارها به اشکال مختلف از این راهبرد دشمن پرده برداری کرده است. لذا با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر درصدد است تا به این سؤال پاسخ دهد: پیامدهای ناشی از نفوذ دشمن با کارکرد براندازی نرم در گفتمان مقام معظم رهبری کدام است؟

هدف پژوهش

هدف اصلی

هدف اصلی این پژوهش تعیین پیامد کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن با کارکرد و واکاوی لایه های آن از منظر مقام معظم رهبری است.

اهداف فرعی

۱. تعیین پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه اجتماعی؛
۲. تعیین پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه اقتصادی؛

۳. تعیین پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه سیاسی؛
۴. تعیین پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه فرهنگی.

سؤال پژوهش

سؤال اصلی

پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن از منظر مقام معظم رهبری کدام است؟

سؤالات فرعی

۱. پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه اجتماعی کدام است؟
۲. پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه اقتصادی کدام است؟
۳. پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه سیاسی کدام است؟
۴. پیامدهای کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن در عرصه فرهنگی کدام است؟

ادبیات نظری پژوهش

پیشینه

۱. سامان سامنی (۱۳۹۰) در مقاله «گفتمان کاوی بیانات مقام معظم رهبری درباره جنگ نرم» براساس روش تحلیل محتوای فرکلاف به این نتیجه رسیده است که فرایند تعارض میان غرب و نظام اسلامی دو مرحله جنگ سخت (نظامی) و جنگ نیمه‌سخت (تحریم‌های اقتصادی) را پشت سر گذاشته و وارد فاز سوم جنگ نرم (فرهنگی) شده است.
۲. سعید ملکی و داوود حاتمی (۱۳۹۲) در مقاله «جنگ نرم و راهکارهای مقابله با آن، با الهام از دیدگاه مقام معظم رهبری» با استفاده از الگوی توصیفی-تحلیلی، دیدگاه‌های معظم‌له را در مورد جنگ نرم و مقابله با آن واکاوی کرده‌اند. در این تحقیق، ویژگی‌ها و ابعاد مختلف قدرت نرم، به طور عام و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابل امریکا و سایر دشمنان به طور خاص مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان

می‌دهد که ایران توانسته با رهنمودهای مقام معظم رهبری و تکیه بر منابع و توانایی‌های خود، جلوی جنگ نرم امریکا و پیامدهای ناشی از آن را بگیرد و این امر نشان‌دهنده آن است که برای مقابله با جنگ نرم دشمن، باید از قدرت نرم بهره برد.

۳. لطفعلی، لطیفی پاکده (۱۳۸۶) در مقاله «براندازی نرم» ضمن اشاره به تاریخچه براندازی نرم در ایران، به اهداف دشمنان از این روش در مقابله با نظام اسلامی می‌پردازد و تلاش دارد تا ابعاد مختلف آن را برای جامعه روشن کند. برای این منظور از بیانات مقام معظم رهبری در ارتباط با فروپاشی شوروی سابق نیز مواردی را ذکر کرده است و در ادامه به روش‌ها و ابزارهای دشمن در براندازی نرم، از جمله: تضعیف رهبری، تفرقه‌اندازی و نبرد رسانه‌ای مهم‌ترین فعالیت‌ها در براندازی نرم و تقویت اتحاد خودی‌ها و تضعیف اتحاد مخالفان نظام اسلامی، جدیت در نظارت، حراست‌ها و زیر نظر گرفتن رفتارهای مخالفان نظام و خنثی‌سازی سریع شایعات دشمن، افزایش آگاهی‌های مردم و تقویت روحیه امید و پایداری در بین آنان، اطاعت از رهبری و همراهی با روحانیت متعهد در خط رهبری را فعالیت‌های مقابله با آن برشمرده است.

تعریف مفاهیم

۱. نفوذ^۱

- تعریف نظری

در لغت به معنای فرورفتن تیر در نشانه و بیرون آمدن از طرف دیگر است (عمید، ۱۳۶۳: ۱۱۶۶) و به معنای رخنه، تسلط و سلطه است (معین، ۱۳۴۵، ج ۲: ۱۲۴۶) و در اصطلاح رخنه و حضور غیر محسوس و خاموش دشمن در پیکره انقلاب با هدف استحاله و براندازی و وارد کردن ویروس بی‌درد به بدنه جامعه است. در عرصه حاکمیت، نفوذ را به معنی اختلال در تصمیم‌گیری و محاسبات حاکمیت و تأثیر بر اراده ملی ارزیابی می‌کنند و در نهایت، نفوذ به معنای ورود پنهان برای آسیب رساندن و به‌عنوان سازوکاری برای اثرگذاری در دیگران استفاده شده است (رابینز،

۱۳۷۴:۶۸۱). خلاصه اینکه نفوذ فراگرد اقتناع‌سازی پنهان است که موجب اختلال‌های هویتی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی می‌شود.

از منظر امام خامنه‌ای نفوذ عبارت است از: تغییر باورها، تغییر آرمان‌ها، تغییر نگاه‌ها و تغییر سبک زندگی؛ کاری کنند که این شخصی که مورد نفوذ قرار گرفته است، تحت تأثیر نفوذ قرار گرفته، همان چیزی را فکر کند که آن امریکایی فکر می‌کند؛ یعنی کاری کنند که شما همان‌جوری نگاه کنی به مسئله که یک امریکایی نگاه می‌کند (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۹/۰۴).

- تعریف عملیاتی

مجموعه اقدامات دشمن برای نفوذ در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی کشور در دوره پس از برجام طراحی و به اجرا در آمده است و رهبر معظم انقلاب در سخنرانی‌های مکرر خود بدان اشاره داشته‌اند.

۲. براندازی نرم

- تعریف نظری

تغییر نظام سیاسی یک کشور و یا ایجاد تغییر و تحول اساسی در ارزش‌های اصلی یک نظام. این تغییر گاهی از طریق رفتارهای خشونت‌آمیز، مثل کودتا، ترور، تحمیل جنگ و ... صورت می‌گیرد و گاهی از طریق مسالمت‌آمیز و با اجرای برنامه‌ای حساب شده و درازمدت برای نفوذ در ارکان سیاسی یک نظام قابل اجراست. نتیجه هر دو اقدام، منجر به تغییر سیستم و در نهایت، براندازی خواهد شد (بی‌نام، ۱۳۸۱: ۴۵).

- تعریف عملیاتی

«اقداماتی که دشمنان انقلاب اسلامی در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی با هدف تغییر محاسبه و استحاله در درون کشور عملی می‌سازند تا به تغییر ساختار نظام سیاسی منجر شود.»

چارچوب نظری

یکی از دغدغه‌های مهم امام خامنه‌ای معطوف به مسئله رخنه و نفوذ دشمنان است و در این زمینه، مکرر به دست‌اندرکاران و کارگزاران نظام تذکر می‌دهند و یادآوری می‌کنند که موضوع بسیار خطرناک نفوذ دشمن به ارکان و نظام تصمیم‌سازی کشور است. به طور مسلم، نفوذ دشمن صرفاً از یک مسیر و جهت نخواهد بود، بلکه دشمن تلاش خواهد کرد تا از هر راه ممکن، به جامعه ما نفوذ کند. با توجه به اینکه جهت‌گیری اصلی دوران پس‌اجرام برداشتن تحریم‌های اقتصادی است، پس نفوذ اقتصادی یکی از اهداف مهم دشمن است. از سویی، راه هموار شدن و برداشتن تحریم‌ها ادامه روند سیاسی از طریق مذاکره است که خود مذاکره را هم یکی از راه‌های مهم نفوذ می‌توان تلقی کرد؛ زیرا ارتباطات تنگاتنگ متولیان امور سیاسی، آسیب‌پذیری دیپلمات‌های ما را افزایش داده و بدون شک، فرصت بهره‌برداری برای دشمن حیل‌گر و مکار فراهم‌تر است. در اینجا فرمایشی از امام خامنه‌ای را یادآور می‌شویم: «در زمینه سیاسی نیز بیگانگان به دنبال نفوذ در مراکز تصمیم‌گیری، و اگر نشد، نفوذ در مراکز تصمیم‌سازی هستند که در صورت تحقق این توطئه، جهت‌گیری‌ها، تصمیمات و حرکت عمومی کشور، براساس خواست و اراده بیگانگان، تنظیم و اجرایی خواهد شد» (۱۳۹۴/۶/۲۵). در ادامه، هرکدام از این عرصه‌های نفوذ، با نگاهی به توصیه‌های مقام معظم رهبری در قالب جدول مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

جدول ۱. ابعاد و مؤلفه‌های نفوذ در بیان امام خامنه‌ای

تاریخ سخنرانی	پیامدهای نفوذ از منظر رهبر معظم انقلاب	مؤلفه‌های نفوذ	ابعاد نفوذ
۱۳۹۴/۰۹/۰۴	«آماج نفوذ، نخبگان، تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان»	تسلط بر مراکز	سیاسی
۱۳۹۴/۰۶/۲۵	«جهت‌گیری دستگاه‌های مدیریتی طبق اراده آنها»	تصمیم‌ساز و	
۱۳۹۴/۰۶/۲۵	«هدف نفوذ در مراکز تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی»	تصمیم‌گیر	
۱۳۹۴/۱۲/۲۰	«تغییر در محاسبات مسئولان و نفی استقلال کشور»	تغییر محاسبات	
۱۳۹۰/۱۱/۰۱	«کنترل مستقیم و غیرمستقیم اتاق فرمان انقلاب»	مسئولین	
۱۳۹۴/۰۹/۰۴	«نفوذپذیری مسئولین، خودباختگی و تغییر ارزش‌ها»		

پيامدشناسی کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن «با تأکید بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری»

تاریخ سخنرانی	پیامدهای نفوذ از منظر رهبر معظم انقلاب	مؤلفه‌های نفوذ	ابعاد نفوذ
۱۳۶۸/۰۴/۲۳	«ترویج روبه مصرف‌گرایی»	گسترش فرهنگ مصرف	اقتصادی
۱۳۹۴/۰۱/۰۱	«وادار کردن مردم به اعتراض در مقابل نظام اسلامی»		
۱۳۸۵/۰۸/۱۸	«وابستگی اقتصادی به بهانه توسعه و پیشرفت»	عقب‌ماندگی و وابستگی اقتصادی	
۱۳۹۵/۰۵/۱۱	«نتیجه نفوذ یعنی عقب‌ماندگی و سلطه بیگانگان»		
۱۳۹۱/۰۷/۲۲	«ضربه زدن به فرهنگ کار عمومی و تولید داخلی»		
۱۳۹۴/۱۲/۲۰	«ایجاد تغییر در باورهای دینی و انقلابی مردم»	حذف روحیه انقلابی‌گری	اجتماعی
۱۳۹۴/۰۹/۰۴	«حذف و تضعیف تدریجی نیروهای ارزشی»		
۱۳۹۵/۰۲/۰۱	«شکست فرهنگ مقاومت»	شکست فرهنگ مقاومت	
۱۳۷۰/۰۹/۰۶	«سست و متزلزل کردن پایه‌های جهاد»		
۱۳۹۶/۰۶/۲۳	«از بین بردن انسجام ملی مانند: سال ۸۸»		
۱۳۶۸/۰۴/۱۲	«ایجاد دودستگی و اختلاف»	اختلاف‌افکنی	فرهنگی
۱۳۸۱/۰۹/۰۱	«ایجاد شکاف بین بدنه یک‌پارچه مردم»		
۱۳۹۴/۱۲/۲۰	«نفوذ علمی - فرهنگی و هنری»	نفوذ در مراکز علمی، فرهنگی	
۱۳۹۴/۰۹/۰۴	«اثرگذاری و تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی فرهنگی»		
۱۳۸۰/۰۲/۱۶	«هموار کردن راه برای عرصه‌های دیگر نفوذ»		
۱۳۹۲/۰۴/۳۰	«غارت منابع و تحقیر ملت با سلطه فرهنگی»		
۱۳۷۹/۰۵/۰۹	«جلوگیری از شناخت حقایق انقلاب و نظام اسلامی»	ایجاد تردید نسبت به انقلاب	فرهنگی
۱۳۸۸/۰۹/۰۴	«ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم»		
۴*۱۳/۱۲/۲۰	«تغییر باورهای مردم نسبت به خیانت‌های غرب»		
۱۳۹۰/۰۵/۳۱	«نفوذ در حصار فرهنگی و دینی مردم»		
۱۳۷۲/۰۵/۱۲	«انتقال فرهنگ با ترویج زبان، لباس، آداب و عقاید»	تغییر ذائقه و سبک زندگی	
۱۳۹۴/۰۹/۰۴	«مدیریت باورها، آرمان‌ها، نگاه‌ها و سبک زندگی»		
۱۳۷۷/۰۷/۰۸	«سست کردن ایمان دینی نسل جوان»		

نفوذ دشمن از منظر رهبر معظم انقلاب

رهبر معظم انقلاب یک نگاه کاملاً تاریخی و مستند به پروژه نفوذ دشمن براساس حافظه عمومی مردم ایران دارد؛ به گونه‌ای که در بیانات خود درباره موضوع نفوذ، به نمونه‌هایی از تاریخ ایران، جهان اسلام و انقلاب اسلامی اشاره می‌کنند که تا حد زیادی به شناخت اهداف دشمن و عرصه‌های آن کمک می‌کند. ایشان تاریخ ایران را سرشار از نمونه‌های نفوذ دشمن در دستگاه سیاسی و فرهنگی کشور می‌دانند که در قالب آن، کشورهای غربی با پرداخت رشوه و خریدن افراد، لطمات جبران‌ناپذیری به امنیت و تمامیت ارضی کشور وارد ساختند. ایشان همواره وقوع انقلاب اسلامی در ایران را اقدامی در جهت مقابله با نفوذ بیگانگان می‌دانند و به تلاش‌های دشمنان برای نفوذ در ایران پس از انقلاب اشاره می‌کنند (نماینده‌گی ولی فقیه، ۱۳۹۴: ۷۷-۷۳).

ایشان با تأکید ویژه‌ای، تلاش نظام سلطه برای نفوذ در ایران را پدیده‌ای جدید نمی‌دانند، بلکه آن را به سابقه روابط ایران و غرب گره می‌زنند. رهبر معظم انقلاب در زمینه پیشینه نفوذ سیاسی و فرهنگی، چهار محور اصلی را مورد توجه قرار داده‌اند:

۱. نفوذ فرهنگی گسترده در دستگاه سیاسی در یک‌صد سال اخیر (بیانات، ۹۲/۰۴/۳۰)؛

۲. نفوذ فرهنگی انگلیس در دستگاه علمای معاصر (حسنلو، ۱۳۸۵: ۱۴۱)؛

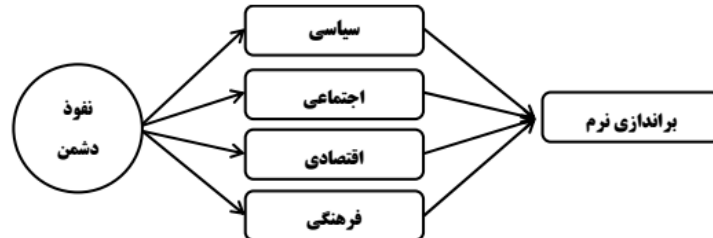
۳. نفوذ فرهنگی امریکا در عرصه‌های مختلف بعد از کودتای ۲۸ مرداد (رک: کیهان، ۱۳۹۵/۱۲/۶)؛

۴. تلاش دشمن برای نفوذ فرهنگی در ایران پس از انقلاب (بیانات، ۱۳۹۴/۰۲/۱۴).

بنابراین، بحث نفوذ به ویژه نفوذ فرهنگی و سیاسی که زمینه‌ساز و دروازه نفوذ در سایر عرصه‌هاست، جزو راهبردهای کلان دشمن محسوب می‌شود. بر همین اساس، برای شفاف‌تر شدن موضوع، محقق این بحث را در چهار مقوله دسته‌بندی کرده و مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است.

الف) نفوذ در عرصه فرهنگی

یکی از اهداف مهم دشمن در مذاکرات هسته‌ای فراهم کردن زمینه نفوذ در ساختار نظام بود که مهم‌ترین مقوله آن مقوله فرهنگ و هنر است که از منظر رهبر معظم انقلاب، مقوله فرهنگ از

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

سایر مقولات مهم تر است. «... چون فرهنگ، به معنای هوایی است که ما تنفس می‌کنیم؛ شما ناچار هوا را تنفس می‌کنید، چه بخواهید، چه نخواهید؛ اگر این هوا تمیز باشد، آثاری دارد در بدن شما؛ اگر این هوا کثیف باشد، آثار دیگری دارد. فرهنگ یک کشور مثل هواست» (۱۳۹۳/۰۱/۰۱).

لذا دشمن برای دستیابی به اهداف تعریف شده در پروژه نفوذ، نیاز به زمینه‌سازی دارد. یکی از این زمینه‌ها «تغییر هویت» است که در سایه نفوذ فرهنگی رخ می‌دهد. چنانکه «دیوید کیو»^۱ مأمور سازمان سیا در دیدار برخی عناصر ضد انقلاب می‌گوید: «مهم‌ترین حرکت در براندازی جمهوری اسلامی ایران، تغییر فرهنگ جامعه فعلی ایران است و ما مصمم به آن هستیم» (نماینده‌گی ولی‌فقیه، ۱۳۷۸: ۲۶). با توجه به رویکرد دشمنان، مقام معظم رهبری نفوذ فرهنگی را نسبت به تهاجم و شبیخون فرهنگی، روندی خطرناک‌تر و پیچیده‌تر می‌داند؛ چون نفوذ فرهنگی با هدف تغییر بنیادین در هویت ذهنی و روحی ملت‌هایی مانند ایران که نظم موجود را غیرمنصفانه می‌دانند، طراحی شده است. به عبارتی، هویت‌سازی براساس اهداف غرب، به گونه‌ای است که ملت‌ها را علیه حکومت‌های خود می‌شوراند یا ملت‌ها ارزش‌ها و هویت راستین خود را انکار می‌کنند و طالب هویت غربی، نمادهای غربی و زندگی غربی می‌شوند این امر، پایه و اساس نفوذ فرهنگی را تشکیل می‌دهد. رهبر انقلاب در این باره می‌فرماید: «ما در تحولات بنیانی و اساسی جامعه، ممکن است به جای اینکه بنیان‌ها را حفظ کنیم و بر آنچه که نیاز داریم، پافشاری کنیم و آنچه را که نداریم، برای خودمان فراهم کنیم، هویت مستقل ملی خودمان را فراموش کنیم!» (۱۳۸۵/۰۸/۱۸).

1- Dayvid Kiuo

یکی دیگر از محورهای اساسی در تبیین نفوذ فرهنگی، ایجاد بسامد تبلیغاتی مسموم عیله منتقدان فرهنگ غیراسلامی با برجسته‌سازی حربۀ آزادی و تأکید بر مسیرها و ابزارهای نوینی است که در مقایسه با روش‌های پیشین، یک ویژگی مختص به خود یعنی خنثی بودن و غیرحساسیت‌زا بودن را داراست. این ابزارها دایره‌ای از آثار ادبی، هنری، کتاب، مقاله و... است که یا در حیطه زیبایی‌شناسی و یا در حیطه علم جای می‌گیرند و معمولاً به عنوان آثار خنثی و دغدغه‌های درونی بشری به آنها نگریده می‌شود. مقام معظم رهبری با تأکید بر این مسیرهای جدید می‌فرمایند: «اینکه ببینیم کسانی با استفاده از هنر، با استفاده از بیان، با استفاده از ابزارهای گوناگون، با استفاده از پول، راه مردم را بزنند، ایمان مردم را مورد تهاجم قرار بدهند، در فرهنگ اسلامی و انقلابی مردم رخنه ایجاد کنند، ما بنشینیم تماشا کنیم و بگوییم که آزادی است، این جور آزادی در هیچ جای دنیا نیست» (۱۳۹۳/۰۱/۰۱).

ایشان در سال‌های قبل نیز در خلال بیانات خود، این امر را مورد تأکید قرار داده‌اند و در سال ۱۳۷۰ هم فرمودند: «متأسفانه در بعضی از برنامه‌های هنری و رادیو و تلویزیون ما، انسان می‌بیند که کسی بعد از سی سال کار، احساس می‌کند که کارش به هدر رفته و عمرش تلف شده است! این فرهنگ، فرهنگ اسلامی و قرآنی نیست... فرهنگ باید در هنر ما هم منعکس بشود. این مفاهیم باید در نمایشنامه‌ها، فیلم‌ها، سینما، تلویزیون و رادیوی ما انعکاس یابد» (۱۳۷۰/۰۲/۱۱).

عملیات هماهنگ در چارچوب فضای مجازی یکی دیگر از مبادی نفوذ قلمداد می‌شود که مقام معظم رهبری با توجه به اینکه دشمن به فراخور شرایط و روحیات جامعه، نسخه‌های مختلفی را برای استحاله فرهنگی جامعه اسلامی ایران تجویز می‌کند، مقوله‌ای به عنوان «ناتوی فرهنگی» را که ابزارش فضای مجازی است، در گفتمان خود به کار بردند. ایشان از این اصطلاح از آن رو استفاده کردند که اراده و عزم راسخ امریکا و غربی‌ها برای تضعیف و نابودی دشمن را در اذهان متبادر کنند. معظم‌له در این باره می‌فرمایند: «ناتوی فرهنگی... یعنی در مقابل پیمان ناتو که امریکایی‌ها در اروپا به عنوان مقابله با شوروی سابق یک مجموعه مقتدر نظامی به وجود آوردند؛ و برای سرکوب هر صدای معارض با خودشان در منطقه خاورمیانه و آسیا و غیره از آن استفاده می‌کردند، حالا یک ناتوی فرهنگی هم به وجود آورده‌اند» (بیانات در دانشگاه سمنان، ۱۳۸۵/۰۸/۱۸).

ایشان نفوذ فرهنگی را بسیار خطرناک دانسته، ایمان و اعتقاد قلبی مردم را هدف اصلی آن می‌دانند: «هدف و آماج تحرک دشمنان در زمینه فرهنگ عبارت است از ایمان مردم و باورهای مردم. مسئولان فرهنگی، باید مراقب رخنه فرهنگی باشند؛ رخنه‌های فرهنگی بسیار خطرناک است؛ باید حساس باشند، باید هوشیار باشند (حرم رضوی، ۱۳۹۳/۰۱/۰۱).

از جمله اهداف نفوذ فرهنگی، فسادانگیزی در بین جوانان است که رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید: «از توطئه‌های دشمن، توطئه فسادانگیزی است؛ نفوذ در نسل جوان، ایجاد فساد در میان سربازان واقعی اسلام، جوانان را به مسائل فسادبرانگیز سرگرم و مشغول کردن» (۱۳۷۰/۰۵/۳۰).

ب) نفوذ در عرصه سیاسی

یکی از راهبردهای دشمن در پروژه نفوذ، یارگیری از بین عناصر تأثیرگذار جامعه، به ویژه افرادی است که به نحوی به ارکان نظام نزدیک و دارای مسئولیت‌های اجرایی و یا قانون‌گذاری هستند؛ چنانکه در شوروی سابق با اجرای این سناریو توانستند به هدف خود برسند (واعظی، ۱۳۷۹: ۸۵). لذا شبکه‌های رسانه‌ای و آموزشی دشمنان تلاش دارند تا از بین نخبگان و افراد وابسته به مسئولان نظام، افرادی را به عناوین مختلف به کشورهای خودشان دعوت کنند و بعد از مدتی با عنوان کارشناس و غیره در بدنه نظام نفوذ دهند. بر همین اساس، مقام معظم رهبری ضمن هشدار نسبت به این مسئله می‌فرماید: «در زمینه سیاسی نیز بیگانگان به دنبال نفوذ در مراکز تصمیم‌گیری و اگر نشد، نفوذ در مراکز تصمیم‌سازی هستند که در صورت تحقق این توطئه، جهت‌گیری‌ها، تصمیمات و حرکت عمومی کشور، براساس خواست و اراده بیگانگان تنظیم و اجرایی خواهد شد» (۱۳۹۴/۰۶/۲۵).

لذا تدارک دیدن حجم گسترده‌ای از جنجال‌آفرینی‌ها علیه دستگاه‌های نظارتی در زمان انتخابات را باید در همین زمینه مورد ارزیابی قرار داد. در این جا به چند نمونه از جنجال‌آفرینی‌های بیگانگان و دنباله‌های داخلی‌شان اشاره می‌کنند تا اهمیت موضوع بیشتر درک شود. «خاویار سولانا» مسئول سیاست خارجی اروپا می‌گوید: «برای من سخت است که در پارلمان اروپا توضیح دهم که در ایران افراد رد صلاحیت شدند» (۱۳۸۲/۱۰/۲۲) و با دخالت آشکار در امور داخلی

کشور به دولت توصیه می کنند که از پذیرفتن قانون سر باز زند. «آدام ارلی» سخنگوی وزارت خارجه امریکا هم می گوید: «ما از دولت ایران می خواهیم برای پیش روی نتیجه انتخابات مجلس... اقدامات شورای نگهبان را نپذیرد» (۱۳۸۲/۱۰/۲۳). در پی این تحرکات مداخله جویانه، پارلمان آلمان در ۱۳۸۲/۱۰/۳ با مخالفان نظارت شورای نگهبان اعلام همدردی می کنند: «ما نمایندگان پارلمان آلمان روش غیردموکراتیک شورای نگهبان ایران را محکوم می کنیم» (۱۳۹۳/۱۰/۲۹). همان طور که گفته شد، دشمن برای اینکه بتواند در مراکز حساس رخنه کند و عوامل خود را به پست های کلیدی برساند، تلاش مضاعفی را از خود بروز می دهد تا سد محکم نهادهای نظارتی را از پیش رو بردارد. به همین دلیل، رهبر معظم انقلاب ضمن هشدار به مسئولان امر می فرماید: «اگر بخواهیم قدم به قدم تصویر کنیم، این گونه است: ذهن ها را تحت تأثیر قرار دادن؛ سپس موانع نفوذ در ارکان نظام را از بین بردن؛ مثل شورای نگهبان... از آن جنجال های بسیار بی مبنا و بی ریشه ای است که هدفش تضعیف شورای نگهبان و در واقع، نفوذ دادن عناصر مخالف با اسلام، امام و نظام جمهوری اسلامی در ارکان قانون گذاری است» (۱۳۷۸/۱۰/۲۸). ایشان در ادامه بیان این ترفند دشمن، اشاره ای هم به حاکمیت لیبرال ها در اول انقلاب می کنند» (۱۳۷۹/۰۲/۲۳).

از پیامدهای مهم نفوذ افراد ناشایست در ارکان نظام، تغییر در آرمان ها، ارزش ها و باورهای افراد جامعه و در پی آن، تأثیر گذاری در سرنوشت کشور است. در همین باره معظم له می فرماید: «اگر این نفوذ نسبت به اشخاصی انجام بگیرد که این ها در سرنوشت کشور، سیاست کشور، آینده کشور تأثیر دارند، شما ببینید چه اتفاقی می افتد؟ آرمان ها تغییر پیدا خواهند کرد، ارزش ها تغییر پیدا خواهد کرد، خواست ها تغییر پیدا خواهد کرد، باورها تغییر پیدا خواهد کرد» (۱۳۹۴/۰۹/۰۴). بنابراین، هدف دشمن از نفوذ در دستگاه محاسباتی، رواج روحیه تساهل و تسامح بین آن ها نسبت به امور سرنوشت ساز است. «سهل اندیشی» نسبت به «خطوط قرمز» که نقشی سرنوشت ساز برای یک جامعه دارند، یکی از مهم ترین کارهای دشمن است که با نفوذ در دستگاه محاسباتی مسئولان انجام می گیرد.

ج) نفوذ در عرصه اقتصادی

یکی دیگر از راه های نفوذ دشمن که از دیرباز رایج بوده و امروزه با ابزارها و روش های

جدید دنبال می‌شود، نفوذ از طریق اقتصاد است که دارای ابزارهای مختلفی است که صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی از جمله آنهاست. این صندوق در راستای اهداف امپریالیستی غرب، همیشه در دادن وام‌ها به دولت‌های متقاضی شرایطی قرار می‌دهد که جنبه‌هایی از این شرایط، در تحمیل فرهنگ سرمایه‌داری بسیار مؤثر است. برای مثال، قرار دادن شرایط وام به کشورها مبنی بر تسریع خصوصی‌سازی، تعدیل اقتصادی، هماهنگی با بازار آزاد جهانی و ایجاد مناطق آزاد تجاری، ابزار بسیار مناسبی برای نفوذ و سلطه فرهنگ غربی، از جمله تغییر الگوی مصرف، تجمل‌گرایی، رواج پوشش و مدهای غربی و... است.

از طرف دیگر، مراکز کنترل صدور فناوری غرب، که منبعث از اقتصاد لیبرالی است، شرط همکاری تکنولوژیکی را به همکاری کشورها با اهداف خود قرار داده‌اند و از دادن فناوری به کشورهای معارض خودداری می‌کنند. در حال حاضر، در برخی مواقع با ورود یک فناوری ساده، عده‌ای بیگانه به عنوان متخصص، مستشار و... وارد کشور دریافت‌کننده می‌شوند و در راستای ترویج فرهنگ غرب تلاش می‌کنند. در این باره مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «تعریف‌هایی برای پیشرفت و کشور پیشرفته در دنیا معمول است؛ ... مثلاً صنعتی شدن و فراصنعتی شدن کشور؛ ... شاخص‌هایی است که در دنیا برای یک کشور پیشرفته ذکر می‌کنند ... و قبول داریم. منتها توجه داشته باشید این شاخص‌ها را وقتی که به ما تحویل می‌دهند - به ما که تشکیل‌دهنده این شاخص‌ها نیستیم - در لابه‌لای آن، چیزهایی است که دیگر آنها جزء شاخص‌های پیشرفت و توسعه نیست؛ چیزهایی را به میان می‌آورند که این صادر کردن فرهنگ مخالف با هویت و شخصیت ملی، برای وابسته کردن کشورهاست (۱۳۸۵/۰۸/۱۸).

علاوه بر این، به طور کلی تغییر در رفتار و ارزش‌های اجتماعی، افزایش مصرف‌گرایی، از بین رفتن توان نیروهای علمی و بومی، و در نهایت، ایجاد یأس و ناامیدی در بین جوانان کشور، حاکم شدن فرهنگ سستی و رخوت و در نهایت، وابستگی اقتصادی را برای کشور به ارمغان می‌آورد و این بهایی است که باید برای استفاده از فناوری وارداتی پرداخت.

د) نفوذ در عرصه اجتماعی

هدف اصلی نفوذ فرهنگی ایجاد خلل در باورها و اعتقادات مسلط جامعه است؛ زیرا اگر

ملتی از نظر ارزش های فرهنگی و اجتماعی دچار تغییر شوند. حکومت آنان نیز در نهایت و به ناچار به همان شکل و وضعیت تغییر خواهد یافت. وقتی نفوذ فرهنگی بیگانه، فرهنگ ملتی را با خود هم رنگ سازد، زمینه برای تسلط بیگانگان بر آنان نیز فراهم می شود.

یکی دیگر از مؤلفه های اجتماعی که دشمن آن را هدف گرفته است، «امنیت ملی و اجتماعی» ماست که اسلام هم برقراری عدالت را منوط به آن کرده است؛ چنانکه امام صادق (ع) می فرماید: «سه چیز است که عموم مردم بدان نیازمندند: امنیت، عدالت و فراوانی نعمت» (حسینی دشتی، ۱۳۸۵: ۵۲۳). بنابراین، امنیت سنگ بنای تمام فعالیت های اجتماعی محسوب می شود و بدون آن، هیچ گونه فعالیت فردی و اجتماعی، در هیچ عرصه ای متصور نخواهد بود.

به همین دلیل، دشمن در پروژه نفوذ، با پخش شایعات، تبلیغات جهت دار و دلسردکننده، ایجاد بازارهای سیاه، دامن زدن به اختلافات جریانی، قومی، مذهبی و خلاصه انواع ترفندهای شناخته شده و ناشناخته تلاش دارد تا یأس و ناامیدی را بر جامعه حاکم کند. بر همین اساس، سکان دار نظام اسلامی جایگاه امنیت و هدف دشمن در این زمینه را این گونه تبیین می کنند: «این معنای حرف های مکرری است که من در این چند سال به ملت ایران و به مسئولان عرض کرده ام که دشمن در صدد نفوذ است.... دشمن، امنیت ملی ما را هدف گرفته است. امنیت ملی برای یک ملت، از همه چیز واجب تر است. اگر امنیت ملی نباشد، هیچ دولتی نمی تواند کار کند؛ برای سازندگی، هیچ سنگی روی سنگ گذاشته نخواهد شد... هیچ مشکلی از مشکلات مملکت حل نخواهد شد؛ نه اقتصاد مردم، نه فرهنگ مردم، نه مسائل اجتماعی مردم، نه مسائل سیاسی مردم» (۱۳۷۸/۰۴/۲۱).

از مهم ترین آثار اجتماعی نفوذ فرهنگی، تخریب فرهنگ خودباوری و استقامت است که با تغییر ارزش ها، باورها، گسترش فسادهای اجتماعی و دامن زدن به اختلافات قومی و مذهبی، توسط عناصر داخلی و وابسته به بیگانگان پیگیری می شود.

از جمله اقدامات دشمن در این زمینه، گسترش مفاسد اجتماعی، گسترش فساد جنسی در جامعه، فیلم های ویدیویی، برنامه های تلویزیونی ماهواره ای، مجلات و تصاویر مبتذل، کاتالوگ کالاهای لوکس و تبلیغات روانی که از این ابزارها نشأت می گیرد، می باشد که همگی سعی دارند قشر جوان جامعه ما را در فساد جنسی فروبرند و بدین وسیله، آنان را از اهداف معنوی و فرهنگی

انقلاب اسلامی منحرف کنند. ورود مدهای مبتذل لباس‌های زنانه و مردانه، ایجاد روحیه مدگرایی، ترویج مدها در قالب گروه‌های رپ، هوی متال و... از جمله اقدامات دشمن در جهت ترویج ارزش‌های ضداخلاقی و دینی است که باید مسئله هم‌جنس‌بازی، برقراری روابط آزاد جنسی و... را هم به آن بیفزاییم.

روش تحقیق

روش این پژوهش تحلیل محتوا با رویکرد کیفی و استنباطی است که با استخراج واژه‌های کلیدی منطبق با عنوان پژوهش به عنوان مقوله و استخراج متن از اسناد، مدارک، سخنرانی‌ها و پیام‌های عمومی و خصوصی معظم‌له، به عنوان موضوع طی دو سال اخیر و گردآوری و استخراج واژگان کلیدی معظم‌له در سخنرانی‌ها با تکیه بر واژگانی که با «نفوذ فرهنگی» دشمن دارای ارتباط معنایی‌اند، صورت گرفته است.

یافته‌های تحقیق

واژه نفوذ را در بیانات رهبر معظم انقلاب از سال ۱۳۶۸ تا آخر مرداد ۱۳۹۶ مورد بررسی اجمالی قرار گرفت. در مجموع، تا زمان انجام پژوهش (۳۱ مرداد ۱۳۹۶)، ایشان در ۱۴۳ سخنرانی و پیام به موضوع نفوذ دشمن اشاره داشته‌اند که ۲۸۰ بار معادل ۲۲ درصد آن از واژه نفوذ و ۳۶ بار برابر با ۱۳ درصد از واژه رخنه به طور مستقیم استفاده کرده‌اند که مجموعاً ۳۱۶ بار معادل ۳۶ درصد از این دو واژه بهره برده‌اند که ۶۹ بار یعنی ۲۲ درصد آن در عرصه سیاسی، ۴۷ بار معادل ۱۵ درصد در عرصه اقتصادی، ۶۴ بار معادل ۲۰ درصد در عرصه اجتماعی و ۱۳۶ بار معادل ۴۳ درصد در عرصه فرهنگی بوده که فرهنگ بالاترین فراوانی را به خودش اختصاص داده است. این امر نشان می‌دهد که فرهنگ از جایگاه ویژه‌ای در جامعه برخوردار است و دشمن بیشترین تلاش خود را به این عرصه معطوف کرده است که جدول (۲) نمایانگر آن است.

جدول ۲. فراوانی استفاده از کلیدواژه نفوذ توسط مقام معظم رهبری

ردیف	عرصه‌های نفوذ	فراوانی واژه نفوذ	درصد نسبی	فراوانی تجمعی نسبی	درصد تجمعی مطلق
۱	سیاسی	۶۹	۲۲	۶۹	۲۲
۲	اقتصادی	۴۷	۱۵	۱۱۶	۳۷
۳	اجتماعی	۶۴	۲۰	۱۸۰	۵۷
۴	فرهنگی	۱۳۶	۴۳	۳۱۶	۱۰۰
۵	جمع	۳۱۶	۱۰۰		

براساس داده‌های جدول بالا، واژه نفوذ اقتصادی به میزان ۴۷ مورد برابر با ۱۵ درصد، از کمترین توجه در بیانات رهبر معظم انقلاب برخوردار بوده و در مقابل، مقوله نفوذ فرهنگی با فراوانی ۱۳۶ بار تکرار برابر با ۴۳ درصد، بیشترین توجه ایشان را به خود اختصاص داده است و این نشان از اهمیت ویژه نفوذ فرهنگی دارد.

جدول ۳. فراز گفتمانی امام خامنه‌ای درباره نفوذ براساس زمان

۱	۱۳۹۴/۰۶/۲۵	۳۴ بار	٪۳۰	۷۴	٪۶۴
۲	۱۳۹۴/۰۷/۱۵	۸ بار	٪۷	۱۱۶	٪۱۰۰
۳	۱۳۹۴/۰۹/۰۴	۴۰ بار	٪۳۵	۴۰	٪۳۵
۴	۱۳۹۴/۱۲/۰۵	۱۳ بار	٪۱۱	۱۰۸	٪۹۳
۵	۱۳۹۴/۱۲/۲۰	۲۱ بار	٪۱۸	۹۵	٪۸۲

براساس داده‌های جدول (۳) بر مبنای زمان حساس مقطع دوم، یعنی از زمان امضای توافق تا زمان اجرایی شدن آن توسط طرفین که معظم له به دلیل شناخت اهداف پشت صحنه دشمن از توافق، و عدم توجه مذاکره کنندگان ارشد ما به اهداف دشمن، تلاش دارند تا زوایای پنهان مذاکره را برای جامعه شفاف‌سازی کنند. همان‌طور که جدول مذکور نشان می‌دهد، اوج توجه مقام معظم رهبری نسبت به نفوذ دشمن از شهریور تا اسفند ۱۳۹۴ است که دشمن در صدد تحمیل

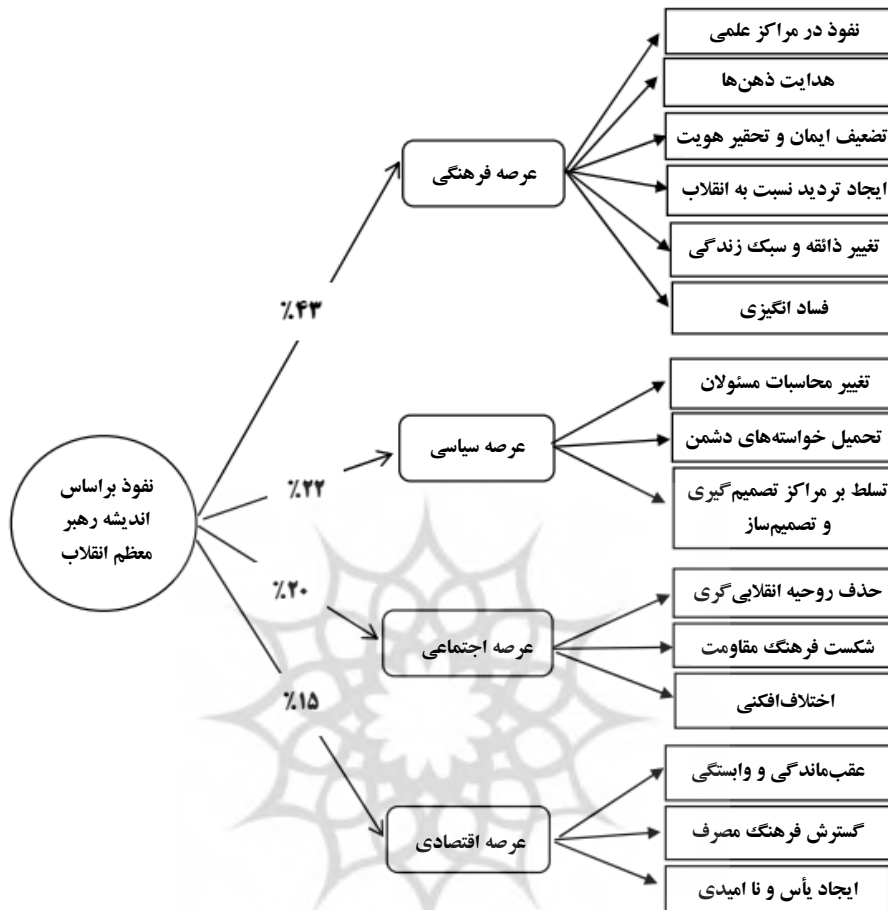
خواسته‌های خود بر مذاکره‌کنندگان ما بود. در این بازه زمانی، معظم‌له ۱۱۶ بار از واژه نفوذ استفاده کرده که نشان‌دهنده اهمیت مسئله است.

شکل (۲) گونه‌های نفوذ را براساس اهمیت و درصد اولویت آن از منظر رهبر معظم انقلاب به تصویر کشیده است. براساس بیانات معظم‌له از بین عرصه چهارگانه نفوذ، عرصه فرهنگی بدلیل تأثیر بر سایر عرصه‌ها از اهمیت و جایگاه مهمی برخوردار است. چون دارای لایه‌هایی پیچیده‌ای است که نیاز به هشیاری و ظرافت خاصی دارد.

شکل ۲. عرصه‌های نفوذ به ترتیب اولویت

در واقع، نفوذ فرهنگی و نفوذ سیاسی، به دلیل پیچیدگی‌ها و ظرافت‌های آن‌ها، معمولاً مورد غفلت واقع می‌شوند، اما احتمال غفلت در خصوص نفوذ امنیتی و اجتماعی به دلیل آنکه نهادهای اطلاعاتی - امنیتی روی آن حساسیت دارند، کمتر است. در مرحله بعد، نفوذ اقتصادی قرار دارد که از نفوذ اجتماعی و امنیتی پیچیده‌تر و نفوذ سیاسی از نفوذ اقتصادی پیچیده‌تر است. بر همین اساس، رهبر معظم انقلاب در حرم رضوی موضوع فرهنگ را به این شکل مورد توجه قرار می‌دهند: «فرهنگ از اقتصاد هم مهم‌تر است. چرا؟ چون فرهنگ، به معنای هوایی است که ما تنفس می‌کنیم؛ شما ناچار هوا را تنفس می‌کنید، چه بخواهید، چه نخواهید؛ اگر این هوا تمیز باشد، آثاری دارد در بدن شما؛ اگر این هوا کثیف باشد، آثار دیگری دارد. فرهنگ یک کشور مثل هواست» (۱۳۹۳/۰۱/۰۱).

شکل ۳. مدل تجربی تحقیق

نتیجه‌گیری

واژه «نفوذ» دشمن، مقوله مؤکد و پرتکراری است که هرچند در طول سال‌های گذشته (از سال ۱۳۶۸) در ادبیات سیاسی رهبر معظم انقلاب جای داشته است، اما در طول سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵، به خصوص پس از مذاکرات و توافق هسته‌ای ایران با قدرت‌های جهانی، در بیانات معظم‌له در قالب معنایی خاص، گسترده و با تأکیدی ویژه مطرح شده است. فراوانی و تعدد استفاده از این

کلیدواژه توسط ایشان در سخنرانی‌های مختلف نشان از آن دارد که پروژه نفوذ دشمن تهدید اصلی انقلاب در شرایط فعلی است. «نفوذ» در کلام رهبر معظم انقلاب یک مفهوم گسترده با دایره معنایی وسیع است که شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با مفاهیم پیشین، همچون تهاجم فرهنگی و جنگ نرم دارد. بر همین اساس پژوهش فوق به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال بود: پیامدهای ناشی از نفوذ دشمن با کارکرد براندازی نرم، از دیدگاه مقام معظم رهبری کدام است؟

برای پاسخ به این سؤال، پژوهشگر با بررسی بیانات رهبر معظم انقلاب طی سی سال گذشته و با روش تحلیل محتوا، این موضوع را مورد توجه قرار داده و با استخراج کلیدواژه‌های مرتبط با موضوع و میزان تکرار آنها در شرایط خاص زمانی، ضمن مشخص کردن راهبردهای دشمن، پیامدهای آن را نیز مورد بحث و بررسی قرار داده است. از لحاظ شرایط خاص زمانی، مشخص شد که مهم‌ترین دغدغه معظم‌له در بحث نفوذ، مسئله مذاکرات و ترفندهای دشمن در این شرایط بود. با توجه به بیانات ایشان، از آغاز مذاکرات تا توافق و اجرا، تکرار واژه نفوذ در حدود ۱۶۸ بار بوده که نشانگر نگرانی معظم‌له از وضعیت موجود بود. در زمینه راهبرد دشمن، معظم‌له مرتب بر این مسئله تأکید داشتند که دشمن قصد نفوذ در مراکز حساس نظام، به ویژه در مراکز فرهنگی و سیاسی دارد. به همین دلیل، ایشان برای آگاهی جامعه و هوشیاری مسئولان از هر فرصتی برای روشنگری استفاده کرده‌اند. مقام معظم رهبری ضمن هشدار نسبت به اهداف دشمن، مهم‌ترین محورهای آن، از جمله: گونه‌های نفوذ و اولویت‌گذاری میان آنها، پیشینه، روش‌ها، ابزارها اهداف و پیامدهای نفوذ و راه‌های مقابله با آن را مورد بحث قرار داده‌اند. در این پژوهش به نفوذ فرهنگی با ۴۳ درصد با بیشترین توجه به پیامدهای آن، از جمله تغییر آرمان‌ها، باورها، اعتقادات، سبک زندگی، تغییر نگرش‌ها و گرایش‌ها و در نتیجه، استحاله و براندازی پرداخته شد. از نظر امام خامنه‌ای: «دشمن سعی می‌کند در زمینه فرهنگی، باورهای جامعه را دگرگون کند و آن باورهایی را که توانسته این جامعه را سرپا نگه دارد، جابه‌جا کند، خدشه در آن‌ها وارد کند، اختلال و رخنه در آن‌ها به وجود بیاورد. خرج‌ها می‌کنند؛ میلیاردها خرج می‌کنند برای این مقصود؛ این رخنه و نفوذ فرهنگی است که با استحاله و براندازی نظام اسلامی از درون اتفاق می‌افتد».

در آخر اینکه نفوذ اقتصادی اگرچه کمتر از مباحث فرهنگی، سیاسی و اجتماعی مورد تذکر مقام معظم رهبری قرار گرفته است، در زمینه‌های اقتصادی، چشم‌های بینای مسئولان اقتصادی

بایستی باز باشد و مواظب باشند که دشمنان نفوذ اقتصادی پیدا نکنند؛ چون نفوذ دشمن پایه اقتصاد محکم را متزلزل می کند.

پیشنهادها

۱. تولید برنامه های رسانه ای روشنگرانه برای مردم جامعه با محوریت و موضوعیت نفوذ فرهنگی؛
۲. توجیه مسئولان و مقامات کشوری نسبت به دسیسه های دشمن؛
۳. اجرای کرسی های آزاداندیشی در حوزه فرهنگ دینی در سطح دانشگاه ها و اجتماع به منظور شناساندن اهداف دشمن؛
۴. مشارکت دادن مردم در امور فرهنگی، به منظور بهره گیری از توانایی های بالقوه آنها در تولید کالاهای فرهنگی بومی؛
۵. گنجاندن سرفصل هایی درباره نفوذ، در متون درسی مدارس با هدف ایجاد حساسیت در بین نسل جوان نسبت به دشمن؛
۶. هم افزا کردن نهادهای فرهنگی جامعه در بسیج امکانات در راستای آگاه سازی جامعه نسبت به مسئله نفوذ؛
۷. برنامه ریزی و کنترل فضای مجازی از راه های ایجابی، به منظور هدایت این فضا در راستای مقابله با نفوذ دشمن؛
۸. شناسایی خلأهای مستعد نفوذ در جامعه و از بین بردن آنها؛
۹. تبیین سبک زندگی اسلامی و ایرانی برای اقشار جامعه برای مقابله با نفوذ اقتصادی دشمن؛
۱۰. به کارگیری افراد انقلابی و شایسته در عرصه های مختلف مدیریتی، به ویژه در جایگاه های تصمیم گیر و تصمیم ساز.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم.
۲. امام خامنه‌ای، سید علی. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
۳. امام خامنه‌ای، سید علی. نرم‌افزار به سوی نور. مرکز اطلاع‌رسانی غدیر. نسخه ۴.
۴. احمدی، وحیده (۱۳۹۳). «تبیین گفتمان فرهنگی و سیاسی مقام معظم رهبری». خیرگزاری فارس.
۵. ازکیا، مصطفی (۱۳۸۲). روش‌های کاربردی تحقیق. تهران: انتشارات کیهان.
۶. بی‌نام (۱۳۸۱). جریان برانداز و استراتژی براندازی خاموش در دهه سوم انقلاب اسلامی. اداره سیاسی سپاه. تهران.
۷. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۴). نفوذ. تهران: معاونت سیاسی سپاه. انتشارات نمایندگی ولی فقیه سپاه.
۸. حسینی دشتی، سید مصطفی (۱۳۸۵). فرهنگ معارف و معاریف. ج ۲، نشر آرایه.
۹. رایبیز، استیفن پی. (۱۳۷۴). مدیریت رفتار سازمانی. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی. ج اول. ج ۲. تهران: نشر مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
۱۰. رنجبران، داود (۱۳۸۸). جنگ نرم. تهران: انتشارات ساحل اندیشه.
۱۱. سامنی، سامان و مدرس خیابانی، شهرام (۱۳۹۴). «تحلیل پیکره گفتمان سیاست و اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری». فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی. ش ۲۲.
۱۲. عمید حسن (۱۳۶۳). فرهنگ عمید. تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۳. قاسمی، زهرا (۱۳۹۴). «تبیین و بررسی مفهوم جنگ نرم در اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری». فصلنامه حبل‌المتین. س ۴. ش ۱.
۱۴. قهرمان‌پور، عسگر (۱۳۸۸). «قدرت نرم و رهبری». فصلنامه عملیات روانی، ش ۲۱. تهران.
۱۵. لطیفی پاکده، لطفعلی (۱۳۸۶). «براندازی نرم». ماهنامه حصون. ش ۱۳. قم.
۱۶. معین، محمد (۱۳۵۰). فرهنگ معین. تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۷. نای، جوزف (۱۳۸۲). «قدرت نرم». ترجمه محمدحسین مقدم، فصلنامه راهبرد. ش ۲۹.
۱۸. بی‌نام (۱۳۷۸). نفوذ و استحاله. تهران: انتشارات نمایندگی ولی فقیه قرارگاه ثارالله.

۱۹. واعظی، حسن (۱۳۷۹). اصلاحات و فروپاشی. تهران: انتشارات صدا و سیما.

20. <http://mic.com/obama>
21. www.iribnews.ir
22. www.dana.ir
23. kayhan.ir/fa/news/98662
24. https://www.radiofarda.com/a/f4_Bundestag_Germany_fair...Iran/438696.html
25. <https://www.dana.ir/news/400881.html/>
26. http://www.jamnews.com/TextVersionDetail/141356_6/7
27. <http://farsi.khamenei.ir>

